

فقه روابط بین الملل (ج ۱):

مروری بر نظرات فقهی ۶ فقیه شیعه در حوزه

روابط بین الملل

دکتر سید محمد ساداتی نژاد

www.ketab.ir

سازمانی نژاد، سید محمد، ۱۳۵۳ -	سرشناسه
فقه روابط بین الملل / سید محمد ساداتی نژاد، ویراستار	عنوان و نام پدیدآور
سمیه سادات علوی نیا.	
کاشان : مجلس افروز، -	مشخصات نشر، ۱۳۹۶
ج: مصور، جدول؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.	مشخصات ظاهری
ج: ۱ - ۷ - ۹۸۰۰۴ - ۶۰۰ - ۹۷۸	شابک
فیبا:	وضعیت فهرست نویسی
ج: ۱. مروری بر نظرات فقهی ۶ فقیه شیعه در حوزه روابط بین الملل	رجا:
اسلام و روابط بین الملل (فقه)	موضوع
Islam and international relations (Islamic law)	موضوع
مجتهدان و علما - نظریه درباره سیاست و حکومت	موضوع
Ulama -- Views on politics and government	موضوع
دانشمندان اسلامی - دیدگاه درباره سیاست و حکومت	موضوع
Muslim scientists -- Views on politics and government	موضوع
BP۱۹۸/۵ س ۲۱۹۶	رده بندی کنگره
۲۰/۳۷۹:	رده بندی دیویی
۴۸۸۴۴۵۲:	شماره کتابشناسی ملی

فقه روابط بین‌الملل (ج ۱):

مروری بر نظرات فقهی ۶ فقیه شیعه در حوزه روابط بین‌الملل

سید محمد ساداتی نژاد

ویراستار: سمیه سادات علوی نیا

ناشر: انتشارات مجلس افروز

چاپ اول ۱۳۹۶

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۸۰۰۴-۰۰-۷

تیراژ: ۵۰۰

قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال

کلیه حقوق برای مؤلف محفوظ است.

نشانی: کاشان، بلوار شهید باهنر

کوی شهید متقی، پلاک ۵۴، مجتمع فرهنگی، شهر روشن

کد پستی: ۸۷۱۴۹۱۴۷۱۳

تلفن: ۰۳۱۵۵۵۴۸۸۴۳ همراه: ۰۱۳۲۷۷۸۱۲۴

فهرست

۱۳	پیشگفتار.....
۱۷	فصل اول: کلیات و مفاهیم.....
۱۸	مقدمه.....
۲۷	فقه.....
۳۱	تاریخچه مختصر فقه سیاسی.....
۳۴	۱- دوران تکوین و تأسیس.....
۳۵	۲- دوران دوح و توسعه.....
۳۶	نقاه: فقه سیاسی شیعه و اهل سنت در منابع.....
۳۶	الف- قرآن.....
۳۷	ب- سنت.....
۳۷	ج- عصمه ائمه (ع) و عدالت صحابه.....
۳۸	د- اصل تعارض با علم معارض عقل و وحی.....
۴۰	هـ- اجماع.....
۴۰	تاریخ فقه سیاسی اهل سنت در دوران دوح و توسعه.....
۴۱	مهم‌ترین مسائل فقه سیاسی اهل سنت.....
۴۳	نگاه فقه سیاسی اهل سنت به روابط بین‌الملل.....
۴۸	تاریخ فقه سیاسی شیعه.....
۵۱	تقسیم‌بندی سه گانه در زمینه فقه روابط بین‌الملل شیعه.....
۵۱	۱- دوره قبل از مشروطه (دوره دیده بان امور سیاسی).....
۵۶	۲- دوره مشروطه (دوره دخالت در امور سیاسی).....
۵۹	۳- دوره انقلاب اسلامی (دوره تصدی‌گری امور سیاسی توسط فقها).....
۶۵	فصل دوم: فقه روابط بین‌الملل در دوره قبل از مشروطه.....
۶۶	الف- نظرات فقهی شیخ طوسی در حوزه روابط بین‌الملل.....
۶۶	مقدمه.....
۷۷	تألیفات شیخ طوسی.....
۷۹	مبانی فقهی مورد نظر شیخ طوسی در زمینه روابط بین‌الملل.....
۷۹	خدامحوری.....
۸۰	اسلام محوری.....
۸۰	اخلاق محوری.....
۸۲	ظلم‌ستیزی.....
۸۳	عدالت محوری.....
۸۴	ولایت محوری.....

۸۷	اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر شیخ طوسی
۸۷	منع استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی
۸۸	نفی سلطه کافران بر مسلمین
۹۰	لزوم حفظ بیضه اسلام
۹۱	لزوم حفظ اعتلای اسلام
۹۲	منع شروع جنگ با کفار (جهاد ابتدایی)
۹۴	وجوب دفاع از خود (دفاع مشروع)
۹۵	وجوب دعوت
۹۶	تألیف قلوب کفار
۹۷	جواز صلح و هدایت به اذن امام
۹۸	تقسیم‌بندی نظام بین‌الملل به دار الاسلام، دار الکفر و دار الحرب
۱۰۳	مصلحت
۱۰۴	هستی‌شناسی، اثر آن‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی مورد نظر شیخ طوسی
۱۰۴	هستی‌شناسی و انسان‌شناسی
۱۰۵	معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۱۰۸	مبانی و اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر محقق حلی
۱۰۸	مقدمه
۱۱۰	تألیفات
۱۱۲	مبانی فقهی روابط بین‌الملل از منظر محقق حلی
۱۱۲	خدا محوری
۱۱۳	اسلام محوری
۱۱۴	ولایت محوری
۱۱۹	ظلم‌ستیزی
۱۲۱	اخلاق محوری
۱۲۳	عدالت محوری
۱۲۴	اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر محقق حلی
۱۲۵	لزوم حفظ بیضه اسلام
۱۲۵	لزوم حفظ اعتلای اسلام
۱۲۷	نفی سلطه کفار بر مسلمین
۱۲۸	تقسیم‌بندی سیاسی دار الاسلام و دار الکفر
۱۳۲	اصل مصلحت
۱۳۳	آتش‌بس و ترک جنگ
۱۳۴	منع استفاده از سلاح‌های کشتار جمعی
۱۳۵	دعوت

۱۳۶	منع جهاد ابتدایی
۱۳۷	وجوب جهاد دفاعی
۱۳۷	تألیف قلوب
۱۳۹	هستی شناسی، انسان شناسی، معرفت شناسی و روش شناسی
۱۳۹	هستی شناسی و انسان شناسی
۱۴۰	معرفت شناسی و روش شناسی
۱۴۱	نتیجه گیری
۱۴۳	صل سوم: مبانی و اصول فقهی روابط بین الملل در دوره مشروطه
۱۴۴	مقدمه
۱۴۵	الف- جایگاه جدید فقها
۱۴۶	ب- فساد و انحطاط زاده شاهان قاجار و تنگ کردن عرصه زندگی بر مردم
۱۴۶	ج- نوع دخاله قوای استعماری
۱۴۷	د- عملکرد شورای شریعت در واقع تنباکو
۱۴۸	بررسی شرایط بروز اندیشه خراسانی
۱۵۵	تألیفات آخوند
۱۵۸	مبانی و اصول فقهی روابط بین الملل در آثار آخوند خراسانی
۱۵۸	مبانی فقهی
۱۵۸	خدا محوری
۱۵۸	اسلام محوری
۱۶۰	عدالت محوری
۱۶۱	ولایت محوری
۱۶۴	اخلاق محوری
۱۶۵	ظلم ستیزی
۱۶۷	اصول فقهی روابط بین الملل از منظر آخوند خراسانی
۱۶۷	نفی سلطه کفار بر مسلمین
۱۶۸	اعتلای اسلام
۱۷۰	حفظ بیضه اسلام
۱۷۱	تقسیم بندی سیاسی دار الاسلام و دار الکفر و دار الحرب
۱۷۶	دعوت
۱۷۷	منع جهاد ابتدایی
۱۷۹	وجوب دفاع مشروع
۱۸۰	اصل بازدارندگی نظامی
۱۸۳	منع استفاده از سلاح های کشتار جمعی
۱۸۳	تألیف قلوب

۱۸۴	اصل مصلحت
۱۸۵	آتش‌بس و هدنه
۱۸۵	هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۱۸۵	هستی‌شناسی و انسان‌شناسی
۱۸۶	معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۱۸۸	مبانی و اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر شیخ فضل‌الله نوری
۱۸۸	مقدمه
۱۹۲	شرایط بین‌المللی دوران شیخ فضل‌الله نوری
۱۹۵	تألیفات
۱۹۸	مبانی فقهی روابط بین‌الملل از منظر شیخ فضل‌الله نوری
۱۹۸	خدا محوری
۲۰۰	اسلام محوری
۲۰۴	ولایت محوری
۲۰۶	عدالت محوری
۲۰۸	اخلاق محوری
۲۰۹	ظلم‌ستیزی
۲۱۰	اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر شیخ فضل‌الله نوری
۲۱۰	تقسیم‌بندی سیاسی دارالاسلام و دارالافتاء
۲۱۱	لزوم حفظ بیضه اسلام
۲۱۲	لزوم اعتلای اسلام
۲۱۳	منع سلطه کافران بر مسلمین
۲۱۵	هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۲۱۵	هستی‌شناسی و انسان‌شناسی
۲۱۷	معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۲۱۸	نتیجه‌گیری
۲۲۱	فصل چهارم: مبانی و اصول فقهی روابط بین‌الملل در دوره انقلاب اسلامی
۲۲۳	مبانی و اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر امام خمینی(ره)
۲۲۴	تألیفات امام خمینی(ره)
۲۲۴	الف- عرفانی
۲۲۴	ب- اخلاقی
۲۲۵	ج- فقهی و اصولی
۲۲۵	د- عقیدتی - سیاسی
۲۲۶	هـ- فلسفی و تفسیری
۲۲۶	مبانی فقهی روابط بین‌الملل از منظر امام خمینی(ره)

۲۳۶	خدا محوری
۲۳۸	اسلام محوری
۲۴۱	عدالت محوری
۲۴۲	اخلاق محوری
۲۴۵	ظلم‌ستیزی
۲۴۸	ولایت محوری
۲۵۱	اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر امام خمینی(ره)
۲۵۱	تلاذ اسلام
۲۵۳	روم - نظریه اسلام
۲۵۴	تسیم‌بندی سیاسی دارالاسلام و دارالکفر و دارالحرب
۲۶۰	دعوت، صدور، تبلیغ و تبلیغ
۲۶۳	نفی سلطه کفار بر مسلمین
۲۷۰	وجوب دفاع و جوع
۲۷۱	تألیف قلوب
۲۷۲	منع جهاد ابتدایی در زمان غیبت
۲۷۳	صلح و آتش‌بس (هذنه)
۲۷۴	مصلحت
۲۷۶	بازدارندگی دفاعی و نظامی
۲۷۷	هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۲۷۷	هستی‌شناسی و انسان‌شناسی
۲۷۸	معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۲۸۰	مبانی و اصول فقهی روابط بین‌الملل از منظر آیت الله خامنه‌ای
۲۸۷	تألیفات
۲۸۸	مبانی فقهی روابط بین‌الملل از منظر آیت الله خامنه‌ای
۲۸۸	خدا محوری
۲۹۰	اسلام محوری
۲۹۴	ولایت محوری
۲۹۷	اخلاق محوری
۲۹۸	عدالت محوری
۳۰۰	ظلم‌ستیزی
۳۰۰	اصول روابط بین‌الملل از منظر فقهی آیت الله خامنه‌ای
۳۰۰	نفی سلطه کفار بر مسلمین (استقلال دولت اسلامی)
۳۰۴	اعتلای اسلام
۳۰۴	مصلحت

۳۰۵	دعوت، صدور انقلاب، تبلیغ و معرفی
۳۰۷	جواز جهاد ابتدایی در زمان غیبت
۳۰۸	تقسیم‌بندی سیاسی دارالاسلام، دار الکفر و دار الحرب
۳۱۶	وجوب دفاع مشروع
۳۱۷	منع تولید، انباشت و استفاده از سلاح‌های هسته‌ای، شیمیایی و میکروبی
۳۱۸	بازدارندگی نظامی
۳۱۹	صلح عادلانه و آتش‌بس
۳۲۰	هستی‌شناسی، انسان‌شناسی، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۳۲۰	هستی‌شناسی و روش‌شناسی
۳۲۱	معرفت‌شناسی و روش‌شناسی
۳۲۲	نتیجه‌گیری
۳۲۵	فصل پنجم: بررسی سیر تحولات مبانی و اصول فقهی روابط بین‌الملل
۳۲۷	الف- بررسی روند توسعه کمی و کیفی مبانی فقهی روابط بین‌الملل طی سه دوره فقهی
۳۲۷	۱) بررسی مبانی
۳۳۵	توسعه کیفی نگاه انسان‌شناسانه آنها در دوره روابط بین‌الملل در سه دوره فقهی
۳۳۷	توسعه کیفی نگاه هستی‌شناسانه فقه در حوزه روابط بین‌الملل در سه دوره فقهی
۳۳۸	خدا محوری
۳۳۹	اسلام محوری
۳۴۳	ولایت محوری
۳۴۸	عدالت محوری
۳۵۰	اخلاق محوری
۳۵۴	ظلم ستیزی
۳۵۶	بررسی روند توسعه کمی و کیفی اصول فقهی روابط بین‌الملل در سه دوره فقهی
۳۵۷	الف) بررسی روند توسعه کمی
۳۵۸	ب) بررسی روند توسعه کیفی
۳۶۱	نفی سلطه کافران بر مسلمین
۳۶۲	اعتلای اسلام
۳۶۴	تقسیم‌بندی سیاسی دارالاسلام، دار الکفر و دار الحرب
۳۶۹	حفظ بیضه اسلام
۳۷۱	اصول دعوت، جهاد و هدنه
۳۷۲	منع استفاده از سم علیه کفار
۳۷۳	مصلحت مسلمین
۳۷۴	تألیف قلوب
۳۷۵	موضوعات جدیدی که از دوران مشروطه وارد گفتمان فقه روابط بین‌الملل شد

۳۷۶	 لزوم اتحاد کشورهای اسلامی در ضمن تأیید مفهوم ملت- دولت
۳۷۷	 افزایش توان دفاعی با هدف بازدارندگی و لزوم توسعه و رفاه کشور اسلامی
۳۷۸	 لزوم حفظ استقلال مملکت اسلامی
۳۷۹	 موضوعات جدید دوره انقلاب اسلامی
۳۸۰	 استعمار، استکبار و استثمارستیزی و آمریکا و اسرائیل ستیزی
۳۸۱	 صدور انقلاب و تبلیغ
۳۸۲	 منع تولید سلاح‌های هسته‌ای و میکروبی
۳۸۳	 لزم ارائه کمک‌های بشردوستانه و توسعه‌ای به دیگر کشورها
۳۸۳	 حج عبادانه و شرافتمندانه
۳۸۴	 توسعه کیفی معرفت‌شناسی و روش‌شناسی در سه دوره فقهی
۳۸۷	 دانش فقه روابط بین‌الملل و تفصیل گزاره‌های فقهی در زمینه روابط بین‌الملل
۳۸۸	 اجتهادهای روابط بین‌المللی آخوند
۳۸۹	 اجتهادهای فقه فضا و فضاگیری
۳۸۹	 اجتهادهای امام خمینی (ره)
۳۹۲	 اجتهادهای آیت الله العظمی
۳۹۷	 نتیجه‌گیری
۴۰۱	 فهرست منابع
۴۰۲	 ۱- منابع فارسی
۴۰۲	 ۱-۱- کتاب
۴۱۴	 ۱-۲- مقالات
۴۲۷	 ۱-۳- بیانات
۴۲۸	 ۱-۴- مصاحبه‌ها
۴۲۹	 ۲- منابع عربی: (کتاب‌ها)
۴۳۷	 ۳- منابع انگلیسی

پیشگفتار

دغدغه اصلی و مورد نظر نگارنده برای نوشتن این کتاب، تلاش در جهت تبیین نگاه فقهای شیعه به روابط بین الملل در دوره های مختلف تاریخی می باشد. موضوع اصلی این کتاب، فقه روابط بین الملل است نه علم روابط بین الملل و ضروری است تا به تفاوت این دو مقوله با هم توجه شود. نگارنده به عنوان یک کارشناس روابط بین الملل که دستی در علم فقه دارد و از نظر میدانی و تجربی نیز در حوزه سیاست خارجی و روابط بین الملل نزدیک به دو دهه فعالیت نموده است، تلاش کرده به جستجوی مبانی و اصول فقهی روابط بین الملل در میان آراء و نظرات فقهای شیعه بپردازد. امری که به واسطه دشواری های کار و دسترسی و فهم منابع فقهی، تاکنون کمتر، آن پرداخته شده است. از آن جا که بررسی روابط بین الملل در فقه نیاز به دانش تخصصی فقه و روابط بین الملل به صورت توأمان دارد، این موضوع مورد علاقه و دغدغه هر محقق نبوده و به همین دلیل است که فعالیت های پژوهشی این حوزه و بررسی منابع نشان می دهد که تعداد منابع حوزه فقه روابط بین الملل از تعداد انگشت های دست نیز کمتر بوده و نیاز است تا

کارهای تحقیقاتی متعدد و فراوانی در این زمینه در راستای تولید ادبیات بیشتر صورت گیرد.

بررسی آثار فقها نشان می‌دهد که فقها به روشنی در آثار خود به مباحث روابط بین‌الملل پرداخته‌اند و کتابی تحت عنوان فقه روابط بین‌الملل (جز کتاب اخیر حضرت آیت الله جوادی آملی با عنوان روابط بین‌الملل در اسلام) نوشته‌اند و این مسأله، مشکلاتی را پیش روی حقیق از نظر فهم و استخراج این نظرات از لابه‌لای آثار فقهی فقها ایجاد می‌کند. فقهایی متقدم به دلایل مختلف اعم از شرایط زمانه، جوّ اختناق سیاسی و... به درمراحت جز در موارد محدودی مانند بحث جهاد و هدنه در آثار فقهی خود به مباحث روابط بین‌الملل پرداخته‌اند و برای دستیابی به نظر فقهی آن‌ها در قالب مسائل روابط بین‌الملل به کاوش و جستجو در آثار آن‌ها و استناد از روش‌شناسی اجتهادی برای فهم و استخراج مطالب و نظرات فقهی آنان در حوزه روابط بین‌الملل نیاز می‌باشد. در مورد فقههای متأخر نیز گرچه بیش از فقههای قبل از خود به مباحث روابط بین‌الملل در آثار فقهی خود پرداخته‌اند، اما همچنان این چالش وجود دارد.

اهمیت این کتاب از آنجا بیشتر احساس و نمایان می‌شود که با پیروزی انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۳۵۷، نظام جمهوری اسلامی به عنوان یک نظام مردم سالار دینی و مبتنی بر اسلام در ایران مستقر گردید و خواستار ایجاد شکل جدیدی از روابط میان ملت‌ها بر اساس عدالت، پرهیز از سلطه‌گری و سلطه‌پذیری شد و با توجه به دینی و اسلام بودن آن، ارزش‌های جدیدی را در روابط بین‌الملل مطرح کرد که عمدتاً به گرفته از منابع اصیل اسلامی بود. (ابراهیمی ۱۳۸۹: ۱۷)

چنین نظامی، با توجه به ریشه‌های مذهبی بودنش، نقش بی‌بدیل فقه را در سیستم حکومتی و جنبه‌های مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی آن برجسته می‌کند. در یک نظام دینی، نقش فقه و فقها و کسانی که بیشترین آشنایی را با منابع اسلامی دارند، به منظور تفسیر متون دینی و استخراج احکام فقهی نسبت به مسائل و حوادث جدید، مهم و کلیدی است و عدم توجه کافی به نظرات فقهی نسبت به مسائل جدید با توجه به دینی بودن نظام جمهوری اسلامی، نه تنها کافی به تدوین و استخراج نگاه اسلامی به مسائل مختلف نخواهد بود، بلکه موجب انحراف و شکل‌گیری افکار و اندیشه‌های التقاطی خواهد شد. باید توجه نمود که نظام جمهوری اسلامی، خود برآمده از یک نظریه

فقهی است و قانون اساسی جمهوری اسلامی نیز بر اساس تجميع نظرات بیش از ۵۰ فقیه، تهیه شده است.

در زمینه روابط بین‌الملل با توجه به ملاحظه فوق، بررسی متون فقهی و استخراج نگاه فقهی به این حوزه، امری ضروری و لازم است. سائهای که در محیط‌های دانشگاهی و حتی حوزوی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. امروز نیاز است تا هم در حوزه و هم در دانشگاه نسبت به فقه روابط بین‌الملل و نگاه به روابط بین‌الملل از منظر فقهی، کارهای بیشتری صورت گیرد تا این‌که فقه روابط بین‌الملل به عنوان یک شاخه فقهی پویا، دارای ادبیات غنی، قوی و مستحکم و پیشرو، بروز و ظهور یافته و مواد لازم را در جهت تئوری سازی و تبیین نگاه اسلامی به حوزه روابط بین‌الملل در اختیار دانشمندان و محققان حوزه روابط بین‌الملل و به ویژه متولیان اجرای سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران قرار دهد.

سید محمد ساداتی نژاد

اردیبهشت ۱۳۹۶